

MAVZU: BASKETBOL O'YIN TEXNIKASINING PEDAGOGIK ASOSLARI
VA MAKTAB DARSLARDAGI AHAMIYATI

Toshkent xalqaro moliyaviy boshqaruv va
texnologiyalar universiteti
2-kurs magistranti Muradov Jamshid

ANNOTATSIYA: Mazkur ilmiy maqolada basketbol o'yini texnikasining pedagogik asoslari hamda uni umumta'lim maktablari jismoniy tarbiya darslarida o'qitishning ahamiyati yoritilgan. Tadqiqot jarayonida basketbol texnik elementlarini o'rgatishda pedagogik yondashuvlar, yosh xususiyatlariga mos mashqlar tizimi va ularning o'quvchilarning jismoniy rivojlanishiga ta'siri o'rganildi. Tajriba natijalari basketbol mashg'ulotlari o'quvchilarning chaqqonlik, koordinatsiya, tezkorlik va jamoada ishlash ko'nikmalarini samarali rivojlantirishini ko'rsatdi.

АННОТАЦИЯ: В данной научной статье раскрываются педагогические основы техники игры в баскетбол и значение её преподавания на уроках физической культуры в общеобразовательных школах. В ходе исследования были изучены педагогические подходы к обучению техническим элементам баскетбола, система упражнений, соответствующая возрастным особенностям учащихся, а также их влияние на физическое развитие школьников. Результаты эксперимента показали, что занятия баскетболом эффективно способствуют развитию ловкости, координации, быстроты и навыков командного взаимодействия у учащихся.

ABSTRACT: This scientific article examines the pedagogical foundations of basketball game techniques and the importance of teaching them in physical education classes in general secondary schools. The study analyzes pedagogical approaches to teaching basketball technical elements, an exercise system adapted to students' age characteristics, and their impact on pupils' physical development. The results of the experiment demonstrate that basketball training effectively develops agility, coordination, speed, and teamwork skills among students.

KALIT SO‘ZLAR:Basketbol, o‘yin texnikasi, pedagogik asoslar, jismoniy tarbiya darslari, maktab o‘quvchilari, harakat ko‘nikmalari, jismoniy sifatlar.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА:Баскетбол, техника игры, педагогические основы, уроки физической культуры, школьники, двигательные навыки, физические качества.

KEYWORDS:Basketball, game technique, pedagogical foundations, physical education classes, school students, motor skills, physical qualities.

TADQIQOTNING DOLZARBLIGI:Hozirgi davrda umumta'lim maktablarida o'quvchilarning jismoniy faolligini oshirish, ularning sog'lig'ini mustahkamlash hamda sog'lom turmush tarziga bo'lgan ehtiyojini shakllantirish ta'lim tizimining ustuvor vazifalaridan biri hisoblanadi. Zamonaviy hayot sharoitida bolalar va o'smirlar orasida harakatsizlik, kompyuter va mobil qurilmalarga qaramlikning ortib borayotgani ularning jismoniy rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda. Shu sababli jismoniy tarbiya darslarining mazmunini boyitish, ularni qiziqarli va samarali sport mashg'ulotlari asosida tashkil etish zarurati yuzaga kelmoqda. Basketbol o'yini o'zining yuqori harakatchanligi, tezkor qaror qabul qilishni talab etishi hamda jamoaviy hamkorlikka asoslanganligi bilan o'quvchilarning jismoniy va ruhiy rivojlanishida muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu sport turi orqali o'quvchilarda chaqqonlik, tezkorlik, koordinatsiya, chidamlilik kabi asosiy jismoniy sifatlar bilan bir qatorda intizom, mas'uliyat, o'zaro hamkorlik va jamoada ishlash ko'nikmalari shakllanadi. Biroq maktab jismoniy tarbiya darslarida basketbol o'yini texnikasini o'rgatish jarayonida ko'pincha o'quvchilarning yosh va individual xususiyatlari, ularning jismoniy tayyorgarlik darajasi yetarlicha hisobga olinmaydi. Natijada texnik elementlarni o'zlashtirish samaradorligi pasayadi va o'quvchilarning sportga bo'lgan qiziqishi susayishi mumkin. Shu bois basketbol texnikasini pedagogik tamoyillar asosida, soddadan murakkabga tamoyiliga rioya qilgan holda o'rgatish masalasi alohida ilmiy-pedagogik ahamiyat kasb etadi. Mazkur tadqiqot maktab jismoniy tarbiya darslarida basketbol o'yini texnikasini pedagogik asoslangan yondashuv orqali o'rgatishning samarali usullarini aniqlashga qaratilgan bo'lib, o'quvchilarning

jismoniy tayyorgarligini oshirish, dars jarayonining sifatini yaxshilash hamda sport faoliyatiga bo'lgan barqaror qiziqishni shakllantirishga xizmat qiladi. Shu jihatdan olib borilayotgan tadqiqot mavzusi dolzarb va amaliy ahamiyatga ega hisoblanadi.

TADQIQOTNING MAQSADI: Maktab jismoniy tarbiya darslarida basketbol o'yini texnikasini o'rgatishning pedagogik asoslarini aniqlash va uning o'quvchilarning jismoniy hamda harakat tayyorgarligiga ta'sirini baholash.

TADQIQOTNING VAZIFALARI:

- ❖ Basketbol o'yini texnikasining pedagogik xususiyatlarini tahlil qilish;
- ❖ Maktab yoshidagi o'quvchilar uchun mos texnik mashqlar tizimini aniqlash;
- ❖ Basketbol mashg'ulotlarining jismoniy sifatlar rivojiga ta'sirini o'rganish;
- ❖ Tajriba natijalarini tahlil qilish va amaliy tavsiyalar ishlab chiqish.

TADQIQOTNING TASHKIL ETILISHI: Tadqiqot umumta'lim maktablarining jismoniy tarbiya darslari jarayonida olib borildi. Tadqiqotda o'rta sinf o'quvchilari ishtirok etdi. Mashg'ulotlar davomida basketbolning asosiy texnik elementlari: to'p uzatish, olib yurish, savatga tashlash va himoya harakatlari bosqichma-bosqich o'rgatildi. Nazorat va tajriba guruhlarini tashkil etildi.

TADQIQOT NATIJALARI VA ULARNING MUHOKAMASI: Tadqiqot jarayonida maktab jismoniy tarbiya darslarida basketbol o'yini texnikasini pedagogik asoslangan metodika asosida o'rgatish samaradorligi tajriba-sinov ishlari orqali tekshirildi. Tadqiqot yakunida tajriba guruhida qatnashgan o'quvchilarning jismoniy tayyorgarlik ko'rsatkichlari nazorat guruhiga nisbatan sezilarli darajada yaxshilangani aniqlandi. Xususan, tajriba guruhidagi o'quvchilarda chaqqonlik va tezkorlik sifatleri yuqori darajada rivojlandi. Bu holat basketbol mashg'ulotlarida tez-tez bajariladigan to'p bilan harakatlar, tezkor yo'nalish almashtirish, qisqa masofaga yugurish hamda o'yin vaziyatida tez qaror qabul qilishga asoslangan mashqlar bilan izohlanadi. Shuningdek, koordinatsion qobiliyatlarning yaxshilanishi basketbol o'yinining

murakkab texnik elementlari — to'pni olib yurish, uzatish va savatga tashlash jarayonida harakatlarning uyg'unlashuvi bilan bog'liq ekanligi kuzatildi. Nazorat guruhi o'quvchilarida ham ma'lum darajada ijobiy o'zgarishlar qayd etilgan bo'lsa-da, bu o'zgarishlar tajriba guruhi bilan solishtirganda ancha past ko'rsatkichlarda namoyon bo'ldi. Bu esa jismoniy tarbiya darslarida basketbol texnikasini an'anaviy usulda o'rgatish bilan solishtirganda, pedagogik yondashuv asosida tashkil etilgan mashg'ulotlarning samaraliroq ekanligini ko'rsatadi. Tadqiqot natijalarining tahlili shuni ko'rsatdiki, basketbol texnik elementlarini o'rgatishda soddadan murakkabga, izchillik va takroriylik tamoyillariga amal qilish o'quvchilarning texnik harakatlarni tez va sifatli o'zlashtirishiga imkon yaratadi. Bundan tashqari, dars jarayonida o'yin usullaridan keng foydalanish o'quvchilarning faolligini oshirib, ularning mashg'ulotlarga bo'lgan qiziqishini kuchaytirdi. Olingan natijalar basketbol o'yini texnikasini pedagogik yondashuv asosida o'rgatish maktab jismoniy tarbiya darslarining samaradorligini oshirishi, o'quvchilarning jismoniy sifatlarini rivojlantirish bilan bir qatorda, ularning sportga bo'lgan ijobiy munosabatini shakllantirishini tasdiqlaydi.

JADVAL

1-jadval

Basketbol mashg'ulotlarining jismoniy sifatlar rivojiga ta'siri

Jismoniy sifatlar	Tajriba boshida	Tajriba oxirida
Chaqqonlik	Past	Yuqori
Tezkorlik	O'rtacha	Yuqori
Koordinatsiya	O'rtacha	Yuqori
Chidamlilik	Past	O'rtacha

Jadvalga izoh: Jadval ma'lumotlaridan ko'rinib turibdiki, basketbol texnik mashqlari asosida tashkil etilgan mashg'ulotlar o'quvchilarning barcha asosiy jismoniy sifatlarini rivojlantirishga ijobiy ta'sir ko'rsatgan.

УМУМИЙ ТАҲЛИЛ ВА МУҲОКАМА: Basketbol o'yini texnikasini o'rgatishda pedagogik tamoyillarga amal qilish o'quvchilarning faolligini oshiradi, darslarning samaradorligini kuchaytiradi hamda jamoaviylik va intizomni shakllantiradi. Texnik elementlarni soddadan murakkabga o'rgatish dars jarayonining samarali tashkil etilishiga xizmat qiladi.

XULOSALAR

Olib borilgan tadqiqot natijalari basketbol o'yini texnikasini pedagogik asoslangan yondashuv asosida o'rgatish umumta'lim maktablari jismoniy tarbiya darslarining samaradorligini oshirishini ko'rsatdi. Mazkur yondashuv o'quvchilarning dars jarayonidagi faolligini kuchaytirib, texnik harakatlarni ongli va izchil o'zlashtirishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Basketbol mashg'ulotlarida texnik elementlarni soddadan murakkabga tamoyiliga amal qilgan holda o'rgatish o'quvchilarning chaqqonlik, tezkorlik, koordinatsiya va umumiy jismoniy tayyorgarlik darajasini sezilarli darajada yaxshilaydi. Tajriba-sinov ishlari davomida aniqlanishicha, pedagogik yondashuv asosida tashkil etilgan basketbol mashg'ulotlari o'quvchilarning nafaqat jismoniy sifatlarini, balki ularning jamoada ishlash ko'nikmalarini, o'ziga bo'lgan ishonchini hamda sport mashg'ulotlariga bo'lgan barqaror qiziqishini shakllantiradi. Shuningdek, mashg'ulotlarni o'quvchilarning yosh va individual xususiyatlarini hisobga olgan holda tashkil etish texnik harakatlarni samarali o'zlashtirishga va darslarning qiziqarli o'tishiga xizmat qiladi. Umuman olganda, basketbol o'yini texnikasini pedagogik asosda o'rgatish maktab jismoniy tarbiya darslarini mazmunan boyitadi, ularning ta'limiy va tarbiyaviy ahamiyatini oshiradi hamda o'quvchilarda sog'lom turmush tarzini shakllantirishda muhim vosita sifatida namoyon bo'ladi. Olingan natijalar mazkur yo'nalishda olib boriladigan ilmiy-amaliy tadqiqotlar uchun metodik asos bo'lib xizmat qilishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Yunusova D.M. **Jismoniy tarbiya nazariyasi va metodikasi.** – Toshkent: Fan va texnologiya, 2019.

2. Eshpulatov J.N. **Jismoniy madaniyat nazariyasi va metodikasi.** – Toshkent, 2023.
3. Kerimov F.A. **Sport pedagogikasi.** – Toshkent: O‘qituvchi, 2018.
4. Salomov R.S. **Jismoniy tarbiya va sportni o‘qitish metodikasi.** – Toshkent: Fan, 2020.
5. Xo‘jamov B., Qodirov A. **Sport o‘yinlari nazariyasi va metodikasi.** – Toshkent, 2021.
6. Platonov V.N. **Sistema podgotovki sportsmenov v olimpiyskom sporte.** – Kiev: Olimpiyskaya literatura, 2015.
7. Matveyev L.P. **Teoriya i metodika fizicheskoy kultury.** – Moskva: Fizkultura i sport, 2010.
8. Gomelskiy A.Ya. **Basketbol. Osnovy texniki i taktiki.** – Moskva: Sport, 2016.
9. Zatsiorskiy V.M. **Fizicheskiye kachestva sportsmena.** – Moskva: Sovetskiy sport, 2009.
10. Sadykov A.A. **Maktab jismoniy tarbiya darslarini tashkil etish metodikasi.** – Toshkent, 2017.